

4. ZÁVAZKOVÉ PRÁVO – OBECNÁ ČÁST

4.1. Úvod

Závazkové právo se v rámci systému občanského práva člení do dvou oblastí – obecné části a zvláštní části. Obecná část obsahuje základní pravidla, která jsou subsidiárně použitelná na všechny závazky spadající do zvláštní části. Zvláštní část závazkového práva je rozsáhlá a zahrnuje oblast závazků smluvních, tj. závazků zakládajících se na smlouvě, a závazků mimosmluvních, zakládajících se na naplnění zákonem stanovených předpokladů.

4.2. Základní pojmy

Závazková práva jsou práva relativní, jež zakládají věřiteli vůči dlužníku právo na určité plnění (**pohledávku**) a dlužníkovi povinnost toto právo uspokojit (**dluh**).

Dlužník je tedy osobou, která je povinna plnit (např. zaplatit kupní cenu z titulu kupní smlouvy). **Věřitel** je pak osoba, která je oprávněna toto plnění požadovat.

Závazkovým právním vztahem (závazkem) rozumíme souhrn vzájemně souvisejících a funkčně spjatých vzájemných subjektivních práv a povinností, které lze dále členit na hlavní práva a povinnosti a vedlejší práva a povinnosti.

Hlavní práva a povinnosti závazkový právní vztah charakterizují, jsou jeho podstatou (např. povinnost předat věc a zaplatit kupní cenu u kupní smlouvy nebo povinnost provést dílo na vlastní náklad a nebezpečí a povinnost zaplatit cenu díla u smlouvy o dílo).

Vedlejší práva a povinnosti mohou mít různou povahu, jedná se nejčastěji o práva a povinnosti související se vznikem a realizací závazku stanovená v zákoně nebo smlouvě (např. povinnost prodávajícího zboží do doby předání kupujícímu vhodně uskladnit či zabalit) nebo vyplývající ze zásady poctivosti, z níž pramení požadavek dbát na zájmy druhé strany a neškodit jí.

Příklad: Uzavřením kupní smlouvy podle § 2079 OZ vznikne prodávajícímu povinnost kupujícímu věc odevzdat a převést na něho vlastnické právo k věci. Kupujícímu naopak vznikne povinnost věc převzít a zaplatit za ni kupní cenu. To jsou hlavní povinnosti, které se z tohoto hlavního závazkového vztahu odárají. Povinnost poctivosti a z ní plynoucí povinnosti loajality, součinnosti a podobně jsou povinnostmi vedlejšími. Takovou vedlejší povinností může být povinnost prodávajícího upozornit kupujícího na nebezpečné vlastnosti předmětu koupě, které nejsou zjevné. Tato povinnost v zákoně sice není výslovně

stanovena, nicméně do komplexu práv a povinností ze závazkového vztahu založeného kupní smlouvou přesto patří.

Pokud hlavní a vedlejší práva a povinnosti vznikají na obou stranách, jsou zároveň obě strany jak věřitelem, tak i dlužníkem, a hovoří se o tzv. **synallagmatických závazcích** (např. koupě, směna, nájem, pacht, dílo apod.). Pokud práva a povinnosti ze závazkového právního vztahu takto propojeny nejsou, hovoříme o **asynallagmatických závazcích**, které jsou často bezúplatné (např. darování).

4.3. Vznik závazků

Závazky mohou vznikat na základě těchto důvodů:

- **Z právního jednání**

Tyto závazky nejčastěji vznikají na základě smlouvy (např. kupní smlouvy), nicméně může jít i o závazky založené jednostranným právním jednáním (např. veřejný příslib). Blíže je o nich pojednáno v kap. 5.1. Určitá práva a povinnosti však mohou vznikat i před tím, než bude smlouva uzavřena. Jedná se o institut tzv. *předsmluvní odpovědnosti (culpa in contrahendo)*.

Příklad: Podle § 1728 odst. 2 OZ si při jednání o uzavření smlouvy smluvní strany vzájemně sdělí všechny skutkové a právní okolnosti, o nichž ví nebo vědět musí, tak, aby (i) se každá ze stran mohla přesvědčit o možnosti uzavřít platnou smlouvu a aby (ii) byl každé ze stran zřejmý její zájem smlouvu uzavřít. Pokud například před uzavřením smlouvy o převodu nemovité věci prodávající zamlčí kupujícímu informace o šikanózních susedech či předchozí pověsti domu, který sloužil jako hodinový hotel, může případně kupující požadovat náhradu škody z titulu porušení povinnosti uvedené v § 1728 odst. 2 OZ.

- **Z porušení právní povinnosti**

Typickým závazkem vznikajícím z porušení právní povinnosti je závazek k náhradě újmy (jenž patří k tzv. deliktním závazkům). Blíže v kap. 5. 2.

- **Z jiných skutečností stanovených zákonem**

Jedná se o závazky, které nespočívají ani na smlouvě, ani na porušení právní povinnosti. Příkladem je bezdůvodné obohacení (blíže kap. 5.3.1.) nebo jednatelství bez příkazu (blíže kap. 5.3.2.).

4.4. Obsah závazků

Obsahem závazku je určité **majetkové plnění dlužníka**. Může spočívat v tom, že dlužník je povinen něco **dát**, něco **konat**, něčeho se zdržet nebo něco **strpět** a věřitel je oprávněn toto **plnění požadovat**. Plnění musí být určité, resp. určitelné.

Plnění lze dále kategorizovat mnoha způsoby; nejdůležitější jsou:

- **Plnění dělitelné a nedělitelné**

Plnění je **dělitelné**, pokud může být splněno částečně bez změny podstaty nebo hodnoty plnění a pokud je to právně možné (§ 1930 OZ). Plnění **nedělitelné** je takové, které tímto způsobem splnit nelze, jedná se zpravidla o individualizovanou věc.

Příklad: Dělitelným plněním je vždy plnění peněžitě; nedělitelným plněním je např. převod určité věci (např. stolu nebo jednotky).

- **Plnění jednorázové, trvajících a opakujících se**

Jednorázové je plnění, kdy hlavní povinnost ze závazku je již předem dána dosažením určitého cíle (např. koupě věci). Zatímco jednorázové závazky trvají do doby, dokud jsou splněny, závazky s trvajícím a opakujícím se plněním musí být poskytovány dokud trvají. **Rozdíl mezi trvajícím a opakujícím se plněním** je pak v tom, že trvajícím plněním je obsaženo v jedné kontinuální povinnosti dlužníka (obvykle spočívající ve strpění nebo zdržení se), zatímco opakované spočívá v opětovném poskytování plnění zpravidla v časově určených intervalech (obvykle spočívajícím v dávkách nebo činnosti).

Příklad: Jednorázovým plněním je plnění z kupní smlouvy. Trvajícím plněním je povinnost pronajímatele vůči nájemci nerušit ho ve výkonu nájemního práva. Opakující je povinnost nájemce bytu hradit nájemné a platby za užívání bytu.

- **Plnění individuálně a genericky určené**

Individuálně určené je takové plnění, které nelze nahradit jiným plněním, naproti tomu **genericky určené** plnění takto nahradit lze. Předmětem individuálně určeného plnění je nezastupitelná věc, předmětem genericky (druhově) určeného plnění je věc zastupitelná. Praktický rozdíl se projevuje při případném zániku závazku v tom, že zatímco zánikem individuálně určené věci, která je předmětem plnění, závazek pro nemožnost plnění zaniká, zánikem druhově určené věci tomu tak není, neboť ji lze nahradit jinou věcí stejného druhu.

Příklad: Je-li předmětem plnění originál obrazu akademického malíře Filipa Kolářka o rozměrech 80 x 100 nazvaný „Dešťový den“, jeho náhodnou zkázou zaniká závazek pro nemožnost plnění, protože žádný jiný takový obraz nemůže věřitel poskytnout. Naproti tomu, pokud by předmětem plnění byly peníze, jedná se o věci druhově určené, přičemž náhodným zničením určitých bankovek závazek pro nemožnost plnění nezaniká; je na dlužníkovi, aby si obstaral jiné věci stejného druhu a ty věřiteli poskytl.

- **Plnění peněžité a nepeněžité**

Předmětem závazku s **peněžitým plněním** jsou peníze v podobě zákonných platidel. Závazek lze splnit v hotovostní nebo bezhotovostní formě. **Nepeněžité plnění** v penězích nespočívá, ačkoliv je zpravidla penězi ocenitelné.

***Příklad:** Peněžité plnění je předmětem smlouvy o zápůjčce (§ 2390 a násl. OZ). Nepeněžité plnění může spočívat např. v převodu vlastnického práva k pozemku parc. č. 489, nacházejícího se v katastrálním území a obci Oslavany.*

- **Plnění alternativně určené, alternativa facultas**

Závazky s **alternativním plněním** poskytují dlužníkovi oprávnění, zvolit si, jaké plnění poskytne. Má se za to, že volba mezi způsoby plnění náleží dlužníkovi (§ 1926 OZ); pokud má mít podle dohody stran právo volby věřitel, musí způsob plnění zvolit v ujednané době, jinak bez zbytečného odkladu tak, aby dlužník mohl podle jeho volby splnit. Jestliže jedna ze stran, které náleží volba plnění, tuto volbu včas nevykoná, má právo zvolit způsob plnění druhá strana. **Alternativa facultas** je pak závazek, jehož předmětem je sice pouze jedno plnění, avšak pro případ, že toto plnění nelze poskytnout nebo z jiných důvodů, se dlužník zproští povinnosti tak, že poskytne plnění náhradní.

***Příklad:** Ve smlouvě může být sjednáno, že dlužník je oprávněn si za určitou cenu ve skladu věřitele vybrat některou z věcí zde umístěných. Zde jde o alternativně určené plnění. Dlužník má na výběr, zda si vybere to, či ono.*

Podle § 2951 OZ se škoda nahrazuje uvedením do předešlého stavu. Není-li to dobře možné, anebo žádá-li to poškozený, hradí se škoda v penězích. Dlužníkovi je tedy stanovena povinnost škodu nahradit uvedením do předešlého stavu; této povinnosti se zproští tak, že poskytne peněžitou náhradu, pokud nebude možné uvedení do předešlého stavu nebo pokud o to poškozený požádá.

4.5. Pluralita subjektů

V závazkovém právním vztahu v zásadě figurují dvě jeho strany (věřitel a dlužník). Na každé z těchto stran však může vystupovat více osob. Lze potom uvažovat o tom, že:

- na straně věřitelské je jedna osoba a na straně dlužnické více osob,
- na straně dlužnické je jedna osoba a na straně věřitelské je více osob,
- na obou stranách je více osob.

Charakteristickým znakem **plurality** je to, že plnění vztahující se k více dlužníkům může být poskytnuto jen jednou, resp. od více věřitelů je jen jednou požadováno.

Rozlišují se závazky **dílčí** a **solidární**. Povaha závazků jako dílčích nebo solidárních může být založena zákonem, smlouvou, případně soudním rozhodnutím.

Závazky dílčí jsou složeny z více samostatných závazků; dílčím závazkům přitom zpravidla odpovídá dělitelné plnění.

***Příklad:** Spolužáci Karin s Michalem jako kupující uzavřeli s panem Kocábem kupní smlouvu, jejímž předmětem byl osobní automobil. Kupní cena byla ve smlouvě stanovena na 50 000 Kč, přičemž každý z nich se zavázal, že zaplatí 25 000 Kč. Zde jde o dílčí závazek.*

Závazky solidární zakládají povinnost solidárních dlužníků (tzv. pasivní solidarita) plnit jednomu věřiteli rukou společnou a nerozdílnou, tj. věřitel může plnění požadovat byť i po jednom ze solidárních dlužníků a ten je povinen mu celé plnění poskytnout.

Závazky solidární mohou rovněž vzniknout i na straně věřitelské (tzv. aktivní solidarita), a zakládají právo dlužníka splnit závazek do rukou byť i jen jednoho z věřitelů, přičemž splněním jednomu z věřitelů zaniká právo ostatních plnění požadovat.

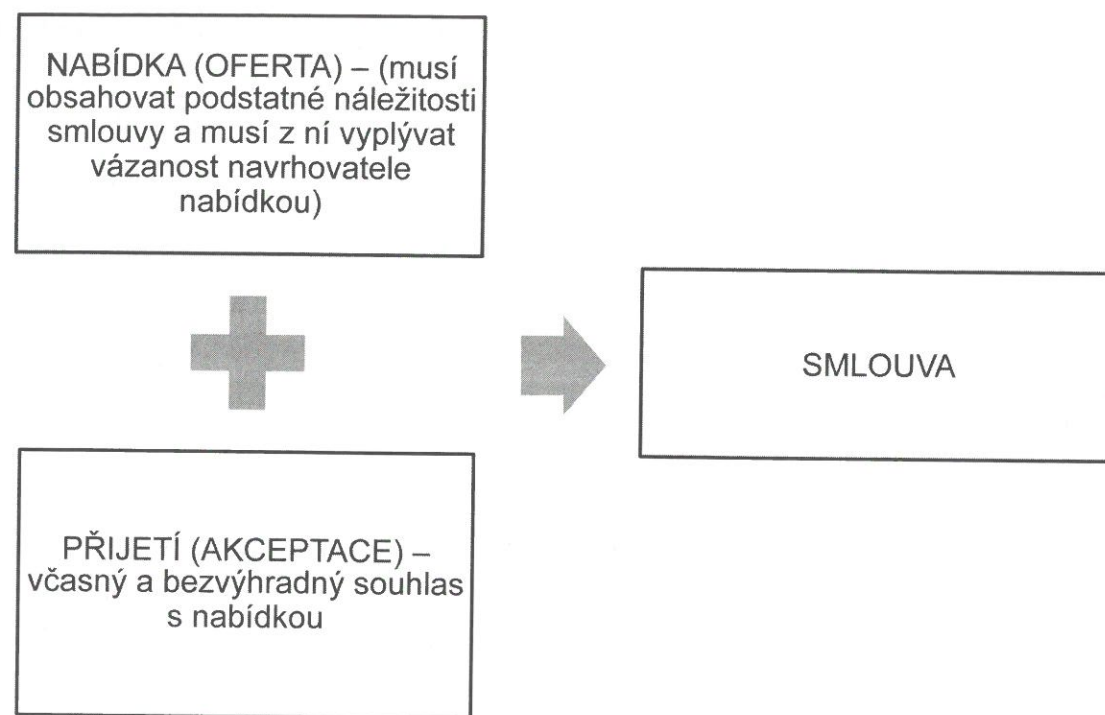
***Příklad:** Podle § 713 odst. 3 OZ z právních jednání týkajících se společného jmění nebo jeho součástí jsou manželé zavázáni a oprávněni společně a nerozdílně. To znamená, že pokud manželé jako společní nájemci pozemku uzavřou nájemní smlouvu s pronajímatelem, bude pronajímatel oprávněn celé splatné nájemné požadovat i po jednom z nich, který je povinen plnění poskytnout. Naopak pokud budou manželé na straně pronajímatele, bude nájemce oprávněn zaplatit celé splatné nájemné i jednomu z nich.*

Mezi solidárním dlužníkem, který plnil i za ostatní, resp. solidárním věřitelem, kterému bylo plněno i za ostatní, a ostatními solidárními dlužníky, případně věřiteli, vzniká právo tzv. **regresu**, tj. právo toho, kdo plnil nebo komu bylo plněno i za ostatní požadovat plnění, resp. vydat plnění ostatním podle jejich podílů.

4.6. Uzavírání smluv

Smlouva je dvoustranné právní jednání, které vznikne, pokud existují dva vzájemně souhlasné projevy vůle (nabídka a přijetí). Stranám se však nebrání, aby si sjednaly pro uzavření smlouvy jiný postup.

Nabídkou je projev vůle, který musí být nejen **dostatečně určitý**, ale musí v něm být vyjádřena i vůle toho, kdo jej činí, být vázán v případě přijetí. Dostatečně určitou je nabídka tehdy, pokud obsahuje podstatné náležitosti uzavírané smlouvy. **Vyjádření vůle být vázán** v případě přijetí pak nabídku odlišuje od jiných projevů vůle v rámci smluvních jednání. Nabídka je účinná, jakmile dojde do sféry adresáta (§ 570 a násl. OZ). Nabídku lze odvolat, pokud současně s ní dojde adresátovi její odvolání. Oferent je vázán nabídkou po dobu, která je v ní určena, případně po dobu přiměřenou.

Přijetí nabídky je projev vůle **korespondující s nabídkou**, který rovněž ke své účinnosti vyžaduje, aby došel adresátovi. Včasným a bezvýhradným přijetím nabídky smlouva vznikne. Jestliže se přijetí odchyluje od nabídky, jedná se zpravidla o novou nabídku.

Příklad: Kamila nabídne přítelkyni Erice svoje kolo za 10 000 Kč. Erika prostřednictvím emailu Kamile napíše, že si kolo ráda koupí, ale za férovou cenu, tedy za 5 000 Kč. Tento Eričin projev vůle je možné chápat jako novou nabídku (nejde o přijetí Kamiliny nabídky, protože jí zcela neodpovídá); pokud bude Kamila souhlasit a bezvýhradně tuto novou nabídku přijme, vznikne smlouva.

Úkol: Najděte v občanském zákoníku § 1740. Zjistěte, v jakých případech odchýlení od nabídky nezakládá novou nabídku.

I pozdní přijetí nabídky má účinky včasného přijetí, pokud navrhovatel bez zbytečného odkladu alespoň ústně vyrozuměl osobu, které nabídku učinil či se začal v souladu s nabídkou chovat (§ 1743 odst. 1 OZ).

Určitá specifika vykazuje uzavírání smluv za použití **obchodních podmínek** a **všeobecných obchodních podmínek**, se kterými se v právní praxi lze stále častěji setkat.

Obchodní podmínky představují ujednání, které konkretizuje práva a povinnosti smluvních stran (§ 1751 odst. 1 a 2 OZ). **Všeobecné obchodní podmínky** představují rovněž ujednání konkretizující práva a povinnosti smluvních stran, která však jsou vypracovaná odbornými nebo zájmovými organizacemi (§ 1751 odst. 3 OZ).

V případě uzavírání takových smluv velmi často jedna ze stran nabízí druhé straně **standardizovanou (formulářovou) nabídku**, v rámci které se zpravidla použijí určité (všeobecné) obchodní podmínky tohoto oferenta.

Jde zpravidla o **tzv. adhezní smlouvy**, tj. takové, u nichž základní smluvní podmínky byly určeny pouze jednou ze stran.

Předpokladem pro to, aby se tyto obchodní podmínky staly součástí smlouvy, je to, že na ně bude ve smlouvě výslovně odkázáno. Jestliže smlouva obsahuje jiná ujednání než všeobecné obchodní podmínky, má před nimi přednost. Ustanovení obchodních podmínek, které druhá strana nemohla rozumně očekávat, jsou neúčinné, ledaže by s nimi výslovně souhlasila.

Příklad: Pouhé vystavení obchodních podmínek podnikatele v jeho provozovně není možné považovat za výslovný odkaz ve smlouvě. V tomto případě se tak obchodní podmínky součástí smlouvy nestanou.

Úkol: Najděte a nastudujte si rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 589/2010.

Smlouvu lze však uzavřít i **zvláštními způsoby**. Patří k nim veřejná soutěž o nejvhodnější nabídku (§ 1772 a násl. OZ), dražba (§ 1771 OZ), a veřejná nabídka (§ 1780 a násl. OZ), dále také veřejný příslib (§ 2884 OZ).

Veřejnou soutěží o nejvhodnější nabídku se činí výzva neurčitým osobám k podávání nabídek.

V **dražbě** se smlouva uzavírá přiklepem. Jestliže zvláštní předpisy (zákon č. 20/2000 Sb., o veřejných dražbách, zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu) upravují dražbu, zpravidla nejde o dražbu jako způsob uzavření smlouvy.

Veřejná nabídka je pak jednostranný projev vůle navrhovatele, kterým se obrací na neurčitě osoby s návrhem na uzavření smlouvy.

Veřejný příslib je jednostranný projev vůle, který vede ke vzniku závazku. Tento projev vůle obsahuje slib plnění za určitý výkon nebo výsledek učiněný ve vztahu k blíže určeným osobám (§ 1733 OZ).

Příklad: Hana Muchová na svých internetových stránkách www.muchababa.cz zveřejnila, že tomu, kdo najde jejího psa Alíka (připojen popis zvířete spolu s fotografií), se zavazuje zaplatit 2 000 Kč. Jedná se o veřejný příslib.

4.7. Smlouva o smlouvě budoucí

Smlouvou o smlouvě budoucí (§ 1785 a násl. OZ) se nejméně jedna strana zavazuje uzavřít po vyzvání v ujednané lhůtě, jinak do jednoho roku, budoucí smlouvu. Tato smlouva opravňuje druhou smluvní stranu domáhat se uzavření budoucí smlouvy. Podmínkou je, aby strana byla k uzavření smlouvy ve lhůtě **vyzvána** a aby byl **obsah** hlavní (budoucí) smlouvy **ujednán** ve smlouvě o smlouvě budoucí alespoň **obecným způsobem**.

Nevyzve-li oprávněná strana zavázanou stranu k uzavření smlouvy včas, povinnost uzavřít budoucí smlouvu zaniká (§ 1788 odst. 1 OZ). Povinnost uzavřít budoucí smlouvu zaniká také tehdy, pokud se změny okolností, z nichž strany při vzniku závazku ze smlouvy o smlouvě budoucí zřejmě vycházely, a to do té míry, že na zavázané straně nelze rozumně požadovat, aby smlouvu uzavřela. Tuto **změnu okolností** je však zavázaná strana oprávněné straně povinna bez zbytečného odkladu oznámit, jinak nahradí oprávněné straně škodu z toho vzniklou.

Jestliže druhá strana odmítne smlouvu uzavřít, má oprávněná strana právo požadovat:

- aby obsah budoucí smlouvy určil soud,
- je-li ve smlouvě o smlouvě budoucí uvedena osoba, která má určit obsah budoucí smlouvy, aby jej v přiměřené lhůtě určila; v opačném případě lze navrhnout soudu, aby určil obsah smlouvy.

4.8. Smlouva ve prospěch třetí osoby

Smlouvou ve prospěch třetí osoby se zavazuje dlužník věřiteli, že poskytne plnění třetí osobě. Třetí osoba je oprávněna k přijetí plnění. Podle účelu, povahy a obsahu smlouvy může být třetí osoba oprávněna také splnění požadovat přímo po dlužníkovi.

Úkol: Nahlédněte do § 2758 a násl. OZ. Zde je upraven zvláštní typ smlouvy ve prospěch třetí osoby, kterým je smlouva pojistná.

Smlouvu v neprospěch třetí osoby platně uzavřít nelze. Pokud se však nějaká osoba zaváže, že garantuje pro druhou smluvní stranu plnění třetí osoby, zavazuje se tím, že

se u třetí osoby přimluví, aby ujednané plnění poskytla (tzv. smlouva o plnění třetí osoby – § 1769 OZ).

4.9. Změna okolností

Po uzavření smlouvy se mohou objevit okolnosti, se kterými strany při uzavření smlouvy nepočítaly, a které mohou ovlivnit jejich zájem na dalším plnění. Pro aplikaci ustanovení o změně okolností (§ 1764 a násl. OZ) však musí být splněno několik podmínek:

- musí se jednat o okolnost **objektivní** (tj. vnější povahy), která nastane po uzavření smlouvy,
- musí se jednat o okolnost působící **podstatnou změnu** v právech a povinnostech,
- okolnost musí být **nepředvídatelná a neovlivnitelná**,
- práva související se změnou okolností **nebyla smluvně vyloučena**.

Strana dotčená změnou okolností se může domáhat:

- **dalšího jednání o smlouvě** s druhou smluvní stranou,
- v případě, že v přiměřené lhůtě k dohodě nedojde, na návrh **rozhodnutí soudu, který závazek ze smlouvy změnil** podle hypotetické vůle stran obnovením rovnováhy práv a povinností nebo jej **zruší**.

Příklad: Společnost ABC s. r. o. zakoupila od společnosti XYZ, a. s. 5 000 barelů ropy za cenu 1 600 Kč za barel. Ještě před termínem dodání se v důsledku náhlé ropné krize cena ropy zvýšila na 9 000 Kč za barel. Tato okolnost vnější povahy (nepředvídatelné a neovlivnitelné zvýšení ceny ropy na trhu) nastala po uzavření smlouvy mohla způsobit zvlášť hrubý nepoměr zvýhodněním jedné strany (společnosti ABC s. r. o.), a to neúměrným zvýšením nákladů plnění druhé strany (společnosti XYZ a. s.). Společnost XYZ a. s. proto může zahájit nová jednání o smlouvě se společností ABC s. r. o. Pokud k dohodě stran v přiměřené lhůtě nedojde, může se domáhat u soudu vydání rozhodnutí, kterým budou práva a povinnosti stran obnovena do rovnováhy, případně bude závazek ze smlouvy zrušen.

4.10. Neúměrné zkrácení

K nerovnováze práv a povinností smluvních stran může dojít i tím, že se strany již při uzavření smlouvy zaváží k vzájemnému plnění, kdy však plnění jedné ze stran je **v hrubém nepoměru** k tomu, co poskytuje druhá strana. Jedná se zejména o případy, kdy dlužné plnění nemá hodnotu ani poloviny protiplnění. V takovém případě může zkrácená osoba požadovat **zrušení smlouvy** a navrácení všeho do původního stavu; druhá strana může tento následek odvrátit, pokud jí doplní, o č byla zkrácena, a to do obvyklé ceny v době a místě uzavření smlouvy.

V mnoha případech se ustanovení § 1793 OZ upravující neúměrné zkrácení neuplatní. Např. jde o případy, kdy druhá strana (smluvní partner zkrácené strany) o skutečnosti zakládající nepoměr plnění nevěděla, ani nemohla vědět nebo v případě zvláštního poměru mezi stranami (např. vztah příbuzenský). Dále jsou vyloučena např. nabytí na komoditní burze, při obchodu s investičními nástroji. Právo požadovat zrušení smlouvy z důvodu neúměrného zkrácení nemá ani podnikatel, který uzavřel smlouvu při svém podnikání (§ 1797 OZ).

Příklad: Aneta prodá provozovatelce obchodu se starožitnictvím Brigitě náramek za 10 000 Kč, jehož skutečná hodnota však činí 100 000 Kč, neboť se jedná o cennou starožitnost, o čemž však Aneta jako laik na poli starožitností neví. Aneta může požadovat zrušení smlouvy, ledaže by Brigita Anetě zaplatila rozdíl kupní ceny a ceny obvyklé, tj. 90 000 Kč.

4.11. Lichva

O **lichevní smlouvu** jde tehdy, pokud jsou naplněny současně tyto předpoklady:

- jedna ze smluvních stran **zneužije tísně, nezkušenosti, rozumové slabosti, rozrušení nebo lehkomyšlnosti** druhé strany, a
- **hrubý nepoměr vzájemných plnění.**

Následkem lichvy je neplatnost smlouvy.

Úkol: Projděte si nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3308/16.

4.12. Změna závazků

Po vzniku závazku může dojít i k jeho změně. Ta může spočívat ve změně:

- v osobě dlužníka nebo věřitele,
- v obsahu závazku.

4.12.1. Změny v osobě dlužníka nebo věřitele

4.12.1.1. Postoupení pohledávky

Ke **změně v osobě věřitele** může dojít tak, že věřitel (postupitel) celou pohledávku vůči dlužníkovi nebo její část postoupí smlouvou jiné osobě (postupníkovi). Souhlasu dlužníka zde není třeba, neboť jeho právní postavení se tím nijak podstatně nezhoršuje. Dlužníkovi však musí být postoupení pohledávky oznámeno (notifikováno), protože do té doby se může dlužník své povinnosti zprostit tím, že splní postupiteli.

Příklad: Sabina má pohledávku vůči Alexandrovi z titulu kupní smlouvy ve výši 1 200 Kč. Protože potřebuje peníze, postoupí tuto pohledávku na Lukáše, kterému předá potvrzení, na kterém je napsáno: „Pohledávka postoupena Lukášovi. Sabina“. Týden nato potká Sabina Alexandra, který jí dá 1 200 Kč s tím, že jí je stále dluží. Sabina před třemi svědky prohlásí, že tím již jí Alexandr nic nedluží a ráda peníze přijme, neboť si chce koupit nové boty na jaro. Pár dní na to navštíví Alexandra Lukáš s tím, že požaduje zaplacení dlužné částky. Alexandr však má za to, že tato záležitost je již vyřízena a Lukášovi odmítá zaplatit. V tomto případě nebylo dlužníkovi oznámeno postoupení pohledávky, proto správně plnil původní věřitelce. Tato je však povinná přijatá plnění vydat z titulu bezdůvodného obohacení Lukášovi.

4.12.1.2. Převzetí dluhu

Ke **změně v osobě dlužníka** dojde na základě dohody původního dlužníka a nového dlužníka, podle které přejímá nový dlužník dluh a nastupuje tak na místo původního dlužníka. Vyžaduje se souhlas věřitele; jestliže jej věřitel nepřijme, nevzniká mu vůči novému dlužníkovi žádné právo.

Příklad: Claudio dluží věřiteli Michalovi 50 000 Kč. Jeho přítel Petr se rozhodne, že převezme závazek za Claudia, a proto zašle věřiteli prohlášení učiněné v písemné formě, že předmětný dluh přebírá. S tímto věřitel souhlasí. V tomto případě však k převzetí dluhu nedošlo, protože k převzetí dluhu se vyžaduje dohoda původního a nového dlužníka (tedy Claudia a Petra).

4.12.1.3. Přistoupení k dluhu

Přistoupení k dluhu je **změnou v osobě dlužníka**. Nastává na základě dohody přistoupivší třetí osoby s věřitelem, která se zaváže, že za dlužníka splní jeho dluh. Tato třetí osoba se stává novým dlužníkem a je zavázána vedle dlužníka původního společně a nerozdílně (solidárně). Z toho plyne, že věřitel může požadovat plnění i po jednom z obou dlužníků, který je povinen celé plnění poskytnout.

4.12.1.4. Převzetí majetku

Převzetí majetku (§ 1893–1894 OZ) je **změnou v osobě dlužníka**, přičemž se ze zákona stává (vedle zcizitele) solidárním dlužníkem ten, kdo převzal od zcizitele veškerý majetek nebo jeho určenou část. Důvodem je ochrana věřitelů zcizitele, před ztrátou masy majetku, ze které lze případně dluhy uspokojit.

4.12.1.5. Postoupení smlouvy

Smluvní strana (dlužník nebo věřitel) je oprávněna postoupit svá práva a povinnosti ze smlouvy nebo její části na třetí osobu. Podmínkou však je to, aby s tímto postoupená strana souhlasila a ještě nedošlo ke splnění.

4.12.2. Změny v obsahu závazků

Po dobu existence závazku (za trvání závazkového vztahu) jsou strany oprávněny svá práva a povinnosti **na základě vzájemné dohody změnit**.

Strany si tak mohou smluvit, že se dosavadní závazek ruší a nahrazuje se novým (tzv. privativní novace), nebo se mohou dohodnout na doplnění stávajícího závazku o některá práva či povinnosti (tzv. novace kumulativní) nebo upravit práva a povinnosti, které mezi nimi byly dosud sporné (tzv. narovnání).

Příklad: Dlužník má povinnost zaplatit věřiteli smlouvenou kupní cenu z titulu kupní smlouvy ve výši 20 000 Kč. Následně s věřitelem uzavře dohodu, podle které původní závazek z kupní smlouvy zaniká a vzniká závazek nový, spočívající v tom, že dlužník má povinnost místo zaplacení kupní ceny poskytnout věřiteli osobní úklidové služby. V tomto případě jde o privativní novaci.

Příklad: Strany nájemní smlouvy se dodatkem ke smlouvě dohodnou na prodloužení doby nájmu. V tomto případě jde o kumulativní novaci.

4.13. Zajištění závazků

Zajištěním závazku se posiluje postavení věřitele, resp. řádné a včasné plnění od dlužníka (funkce zajišťovací).

Pro prostředky zajištění závazků jsou typické:

- **akcesorita**, tj. vázanost zajišťovacího prostředku (např. ručení) k hlavnímu závazku (např. pohledávce z půjčky), která se projevuje zejména tím, že zánikem zajištěné pohledávky zaniká i samotné zajištění,
- **subsidiarita** – vyjadřuje to, že věřitel je oprávněn využít zajištění až tehdy, pokud dlužník řádně a včas svůj závazek nesplní.

Platné právo rozlišuje se mezi **zajištěním dluhu a utvrzením dluhu**. Zatímco prostřednictvím zajišťovacích prostředků lze dosáhnout i splnění dluhu (plní tzv. uhrazovací funkci), utvrzovací prostředky tento účel postrádají; jejich cílem je zpravidla pouze jinak motivovat dlužníka, aby plnil své povinnosti, či jinak zlepšit právní postavení věřitele.

Smluvně nebo ze zákona může být někomu uložena povinnost dát jistotu (2012 OZ). Jistotou je zřízení zástavního práva nebo není-li to možné, ručení.

4.13.1. Ručení

Ručení vzniká prohlášením ručitele o převzetí ručení za závazek dlužníka a vyžaduje přijetí ručení věřitelem. Pokud věřitel ručení nepřijme, nemůže po ručiteli v případě nesplnění dluhu dlužníkem nic žádat. Souhlas dlužníka se nevyžaduje; je tedy možné, že ke vzniku ručení dojde i bez jeho vědomí. Ručitelské prohlášení vyžaduje písemnou formu, protože se ručením podstatně zhoršuje právní postavení ručitele (písemná forma zde má plnit varovnou funkci).

Věřitel, který ručení přijal, je oprávněn požadovat plnění po ručiteli, pokud dlužník, ač k tomu byl písemně vyzván, v přiměřené lhůtě svůj dluh nesplnil. Ručitel je v takovém případě oprávněn vůči věřiteli uplatnit všechny námitky, které by měl dlužník.

Příklad: Alena Coufalová se soudně domáhala splnění ručitelského závazku ručitele Bořivoje Fojtíka s odůvodněním, že závazek hlavního dlužníka nebyl splněn. Žalovaný Bořivoj Fojtík vznesl námitku, že věřitelka Alena Coufalová hlavnímu dlužníku celý dluh prominula; k tomu Alena Coufalová uvedla, že dluh hlavního dlužníka prominula proto, že byla přesvědčena, že dluh bude splněn ručitelem. V tomto případě ručitel není povinen plnit; může totiž uplatnit stejnou námitku, jakou by měl dlužník, tedy to, že zánikem dluhu (zaplacením) již ručitelský závazek s ohledem na svou akcesoritu zanikl.

Jestliže ručitel za dlužníka tímto způsobem dluh splní, je oprávněn plnění požadovat po dlužníkovi (tzv. **následný regres**).

Ručení zaniká zpravidla spolu se zánikem dluhu.

Úkol: Přečtěte si v § 2026 odst. 2 OZ, v jakých případech ručení nezaniká zánikem dluhu.

4.13.2. Zajišťovací převod práva (tzv. fiduciární cese)

K zajišťovacímu převodu práva dochází na základě smlouvy, ve které se dlužník nebo třetí osoba zavazuje dluh zajistit tím, že věřiteli dočasně převede své právo. Zákon stanoví vyvratitelnou domněnku, že zajišťovací převod práva je převodem práva s rozvazovací podmínkou, že dluh bude splněn (což znamená, že splněním dluhu se automaticky právo vrací dlužníkovi, případně třetí osobě). Naopak v případě nesplnění dluhu se stává převod práva nepodmíněným, tzn. bylo-li např. k zajištění převedeno vlastnické právo, stává se věřitel vlastníkem.

Zajišťovací převod práva se **zapisuje do veřejného seznamu**, týká-li se věci, která se do něj zapisuje.

4.13.3. Zástavní a zadržovací právo

Velmi využívaným zajišťovacím prostředkem je zástavní právo, které se spolu se **zadržovacím právem** liší od ostatních tím, že se jedná o věcná práva, která **vážnou na věci a nemá na ně vliv změna v osobě dlužníka**.

Zároveň platí, že pokud se jistota různých věřitelů zakládá na různých právech k téže věci, uspokojí se **přednostně věřitelé zajištění věcným právem** zapsaným ve veřejném seznamu (např. katastru nemovitostí) nebo rejstříku zástav, dále potom věřitelé zajištění věcným právem nezapsaným do veřejného seznamu. Až poté se uspokojí věřitelé zajištění závazkovým právem (§ 2017 OZ). Z toho plyne, že zástavní a zadržovací právo mají ve vztahu k závazkovým zajišťovacím institutům přednost.

O zástavním a zadržovacím právu je blíže pojednáno v kap. 1.7.4. a 1.7.5.

4.13.4. Smluvní pokuta

Smluvní pokuta slouží typicky k **utvrzení dluhu**. Jedná se o ujednání ve smlouvě, podle kterého je dlužník povinen pro případ nesplnění určité smluvní povinnosti zaplatit určitou peněžitou částku. Smluvní pokutu je možné sjednat jak ve formě peněžitě, tak i nepeněžitě.

Smluvní pokuta je v zásadě **paušalizovanou náhradou škody**, tedy věřitel nemá právo na náhradu škody vzniklou porušením povinnosti, na kterou se vztahuje smluvní pokuta. Lze si však sjednat i něco jiného.

Příklad: Pro případ porušení smluvní povinnosti dodat zboží v obalu specifikovaném ve smlouvě byla sjednána smluvní pokuta ve výši 10 000 Kč. Věřiteli zároveň porušením této povinnosti vznikla škoda ve výši 15 000 Kč. Věřitel je – není-li nic jiného sjednáno – po dlužníkovi z titulu porušení smluvní povinnosti zabalit zboží do určitého specifikovaného obalu oprávněn požadovat 10 000 Kč.

Nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu může soud na návrh dlužníka **přiměřeně snížit** (moderovat).

4.13.5. Uznání dluhu

Uznání dluhu zlepšuje (utvrzuje) právní postavení věřitele tím, že:

- Je stanovena vyvratitelná domněnka, že **dluh trval v době uznání v uznaném rozsahu**. To v praxi znamená, že důkazní břemeno ohledně existence dluhu a jeho rozsahu v době uznání neleží na žalobci (věřiteli), nýbrž na žalovaném (dlužníkovi).

Příklad: Žalovaného dlužníka tíží důkazní břemeno o tom, že dluh neexistuje, např. proto, že ho již zaplatil.

- Uznáním dluhu se **přerušuje promlčecí lhůta**, tj. původně započatá promlčecí lhůta končí a začíná běžet nová desetiletá promlčecí lhůta (§ 639 OZ).

Aby mělo uznání dluhu uvedené účinky, musí být dluh dlužníkem uznán **písemně co do důvodu a výše**.

Příklad: Já, dlužník XY, bytem v Z., narozen 3. 10. 1985, uznávám tímto svůj dluh vůči věřiteli AB, a. s., IČO: 382746, se sídlem v L., z titulu smlouvy o zápůjčce uzavřené 7. 6. 2014 ve výši 10 000 Kč.

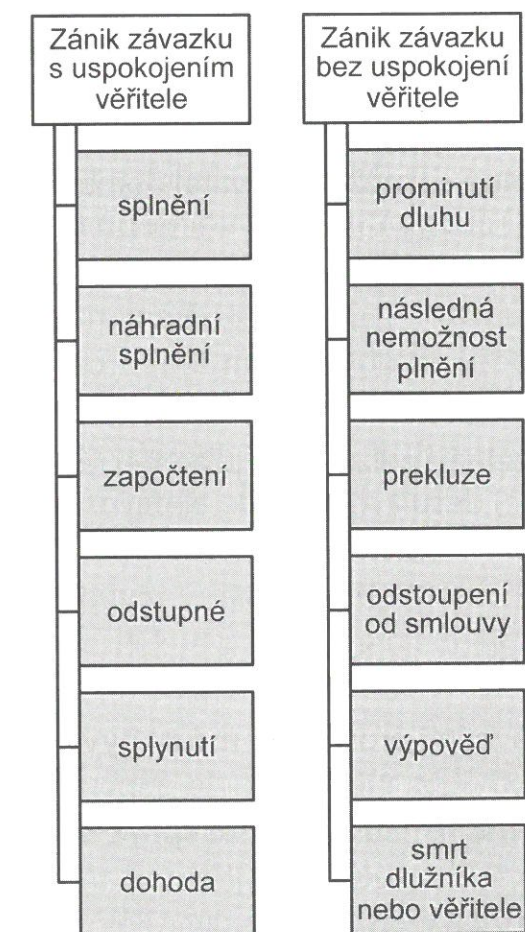
V Brně dne 13. 7. 2016

Podpis dlužníka

4.14. Zánik závazků

K zániku závazků může dojít obecně jak **s uspokojením věřitele**, tak i **bez uspokojení věřitele**.

Jednotlivé způsoby zániku závazku přehledně:

4.14.1. Splnění

Splnění je **obvyklým způsobem zániku** závazku. Ke splnění dojde tehdy, je-li splněno **řádně a včas**.

Splnění řádné znamená poskytnutí toho, co je podle obsahu smlouvy předmětem závazku. Jiná plnění nebo plnění, která nemají sjednané, vymíněné nebo obvyklé vlastnosti, zakládají plnění vadné. K vadnému plnění může tedy např. dojít, pokud:

- dlužník poskytne předmět plnění, který nemá ujednané nebo stanovené vlastnosti,
- dlužník neupozorní na vady předmětu plnění, ač se u takového předmětu obvykle vyskytují,
- dlužník ujistí věřitele v rozporu se skutečností, že předmět plnění nemá žádné vady.

Vady plnění přitom mohou být jak **faktické** (např. nefunkčnost předmětu koupě), tak i **právní** (na předmětu koupě vázne právo třetí osoby).

Vadné plnění zakládá **odpovědnost za vady**. Uplatnění práv z vadného plnění však předpokládá, že vada bude vytknuta nabyvatelem včas (tj. bez zbytečného odkladu, jak ji zjistí, nejpozději do 6 měsíců od převzetí předmětu plnění). Jestliže nedojde ke včasnému vytknutí vady a zcizitel to namítne, soud nabyvateli právo nepřizná (nedochází tedy k zániku práva, ale k jeho promlčení).

V případě **vady odstranitelné** se může nabyvatel domáhat:

- odstranění vady,
- doplnění toho, co chybí,
- přiměřené slevy z ceny.

Pokud je **vada neodstranitelná** a nelze pro ni předmět řádně užívat, může se nabyvatel domáhat:

- odstoupení od smlouvy,
- přiměřené slevy z ceny.

Možnost volby mezi nápravnými prostředky **má nabyvatel**.

Aby došlo k **řádnému splnění**, musí dlužník **splnit věřiteli**, tedy osobě, která je subjektem určitého závazkového vztahu (výjimečně třetí osobě – srov. smlouvy ve prospěch třetích osob – kap. 4.8.).

Na druhou stranu **věřitel je povinen přijmout plnění**, které mu se **souhlasem dlužníka nabídne třetí osoba**. Souhlas se nevyžaduje, pokud třetí osoba plní věřiteli jeho dluh proto, že za něj ručí nebo závazek jinak zajišťuje.

Úkol: Přečtěte si § 1932 a 1933 OZ, kde se upravuje posloupnost umoření dluhu.

Splnění včasné je plnění v ujednané nebo v případě absence ujednání zákonem stanovené době. Jestliže dlužník svůj dluh včas nesplní, dostává se do **prodlení**, se kterým jsou spojeny určité právní následky. Do prodlení se však může dostat i věřitel, např. odmítá-li potřebnou součinnost se splněním dluhu:

• **Následky prodlení dlužníka:**

- v případě peněžitého dluhu povinnost **platit úroky z prodlení** (nařízení vlády č. 351/2013 Sb.),
- právo **odstoupit od smlouvy**, je-li tak stanoveno smlouvou nebo zákonem,
- na věřitele nepřechází nebezpečí škody na věci,
- zánik závazku v případě **fixního závazku** (fixní závazek je takový závazek, kdy je ve smlouvě ujednána přesná doba plnění a ze smlouvy nebo povahy závazku vyplývá, že věřitel nemůže mít na opožděném plnění zájem – § 1980 OZ),
- právo věřitele na náhradu škody.

• **Následky prodlení věřitele:**

- **dlužník se nemůže dostat do prodlení**,
- **nedochází k přechodu nebezpečí škody na věci na dlužníka**,
- možnost splnit formou tzv. náhradního splnění (viz níže kap. 4.14.2.),
- právo dlužníka požadovat náhradu škody,
- právo dlužníka odstoupit od smlouvy (§ 1977 a násl. OZ).

Místo plnění si strany určí ve smlouvě. Neobsahuje-li smlouva ujednání o místě plnění, je jím v případě nepeněžitého dluhu místo bydliště nebo sídla dlužníka, v případě peněžitého dluhu místo bydliště nebo sídla věřitele. V případě plnění peněžitého dluhu prostřednictvím poskytovatele platebních služeb (banky) je dluh splněn připsáním peněžité částky na účet poskytovatele platebních služeb (§ 1957 OZ).

Čas plnění si strany určí ve smlouvě – v takovém případě je dlužník povinen v ujednaném čase plnit i bez vyzvání věřitele. Pokud si strany neujednají, kdy má dlužník dluh splnit, je povinen splnit bez zbytečného odkladu poté, co byl věřitelem vyzván.

Příklad: Věřitel se domáhal soudně plnění z titulu zápůjčky ve výši 6 000 Kč. Dlužník ve vyjádření k návrhu uvedl, že byl připraven ve lhůtě splatnosti peníze vrátit, přičemž předpokládal, že se věřitel dostaví do jeho bytu k převzetí peněz. Věřitel naopak uvedl, že očekával, že dlužník přinese půjčené peníze k němu do bytu. V tomto případě jde o peněžítý

dluh, čili pokud neměly strany nic jiného sjednáno, byl dlužník povinen splnit v místě bydliště nebo sídle věřitele. Pokud tak včas neučinil, dostal se do prodlení.

Na dlužníkovu žádost je věřitel povinen vystavit potvrzení o splnění dluhu (tzv. **kvitanci**). Je-li vydána kvittance na jistinu, má se za to, že bylo splněno také příslušenství pohledávky.

4.14.2. Náhradní splnění

Je **nejen povinností, ale i právem dlužníka dluh splnit**. Pokud je dlužník připraven dluh splnit, nicméně nemůže tak učinit proto, že věřitel je neznámý nebo nepřítomný nebo odmítá poskytnout dostatečnou součinnost při plnění, je oprávněn se svého dluhu zprostit **splněním náhradním**, tedy uložení předmětu plnění do **soudní úschovy**.

4.14.3. Započtení

Započtení způsobí zánik závazku tím, že se **kompensují vzájemné pohledávky** věřitele a dlužníka (tedy pohledávka věřitele vůči dlužníkovi a pohledávka dlužníka vůči věřiteli). K započtení může dojít buď dohodou, která předpokládá pouze vzájemnost pohledávek, nebo jednostranně na základě zákona. V tomto případě musí být splněny určité podmínky:

- pohledávky věřitele a dlužníka musí být vzájemné,
- pohledávky věřitele a dlužníka musí být stejného druhu (např. nelze započíst peněžitou a nepeněžitou pohledávku),
- pohledávky musí být splatné,
- pohledávky musí být způsobilé k započtení (tak např. k započtení nejsou způsobilé pohledávky, které nelze uplatnit před soudem, pohledávky nejisté nebo neurčité).

4.14.4. Odstupné

Závazek zaniká zaplacením odstupného (tj. poskytnutím určité peněžité částky). **Odstupné musí být vždy sjednáno**, ze zákona nevyplývá. K zániku závazku a tedy jeho zrušení nemůže dojít tehdy, pokud jedna ze stran plnění, byť jen částečně, přijala.

4.14.5. Splynutí

Splynutí nastane v situaci, kdy se **věřitel stane** v závazkovém vztahu **zároveň dlužníkem**. Ke splynutí nejčastěji dochází univerzální sukcesí, tedy děděním, kdy se věřitel stane právním nástupcem dlužníka.

4.14.6. Prominutí dluhu

Věřitel může dlužníkovi dluh prominout. Pro **prominutí dluhu** není zákonem stanovena žádná forma, lze tak učinit **i bezformálně**. Jestliže věřitel dluh promine, vychází se z toho, že s tím dlužník souhlasí. Proto je také v § 1995 OZ stanovena vyvratitelná domněnka dlužníkovou souhlasu. Pokud bude chtít dlužník přesto dluh splnit, musí bez zbytečného odkladu projevit svůj nesouhlas.

4.14.7. Následná nemožnost plnění

Zatímco **počáteční nemožnost** plnění má za následek neplatnost smlouvy (§ 588 OZ), **následná nemožnost plnění může mít vliv pouze na zánik závazku**. Stane-li se plnění po vzniku závazku nesplnitelným, závazek zaniká. Nemožnost plnění musí nastat na základě okolností **objektivní**, nikoliv pouze subjektivní povahy. To, že dluh nemůže být splněn konkrétní osobou (např. proto, že nemá peníze), není podstatné.

Nemožnost plnění nenastává ani v případě tzv. hospodářské nemožnosti plnění, kdy sice lze dluh splnit, ale za ztížených podmínek nebo se zvýšenými náklady. Okolností mající za následek nemožnost plnění tak může být např. **zničení individuálně určené věci**, která byla předmětem závazku.

***Příklad:** Povinnost dodávat elektřinu zanikne společně s faktickým zánikem odběrného místa.*

4.14.8. Odstoupení od smlouvy

Závazek se od počátku ruší odstoupením od smlouvy, tedy na základě jednostranného projevu vůle smluvní strany. Odstoupit od smlouvy lze:

- stanoví-li tak zákon (např. § 1977, § 2002, § 1927 odst. 2 OZ apod.),
- stanoví-li tak dohoda stran.

4.14.9. Výpověď

Závazek zanikne výpovědí, pokud si to strany ujednají nebo pokud tak stanoví zákon. **Výpověď je jednostranným právním jednáním, které musí dojít druhé straně, aby nabylo účinků**. Ve smlouvě mohou být sjednány rovněž důvody výpovědi a výpovědní lhůta. Forma výpovědi zákonem zpravidla není stanovena, lze ji tedy učinit jakoukoliv formou. Zákon umožňuje vypovědět smlouvu na dobu neurčitou, pokud zavazuje alespoň jednu stranu k nepřetržité nebo opakované činnosti nebo k povinnosti něco

strpět. Závazek lze v takovém případě zrušit ke konci kalendářního čtvrtletí výpovědí podanou alespoň tři měsíce předem. Výjimečně je možné také vypovědět závazek ujednaný na dobu určitou, zavazující k plnění na dobu života člověka, byl-li uzavřen bez vážného důvodu (§ 2000 OZ).

4.14.10. Smrt dlužníka nebo věřitele

Smrt dlužníka nebo věřitele zásadně zánik závazku nepůsobí, neboť majetková práva přecházejí na jejich právní zástupce. K zániku závazku by mohlo dojít pouze tehdy, pokud by jeho obsahem bylo plnění, které mělo být provedeno osobně dlužníkem.

Příklad: Zemře-li dlužník (akademický malíř), který se zavázal namalovat určitý obraz, jeho smrtí závazek zaniká.

Rovněž právo věřitele na plnění zaniká jeho smrtí, bylo-li omezeno jen na jeho osobu.

Příklad: Zavázal-li se dlužník poskytovat pečovatelské služby věřiteli po dobu jeho nemoci, smrtí věřitele závazek zaniká.

4.15. Závazky ze smluv sjednaných se spotřebitelem

4.15.1. Úvod

Občanský zákoník vychází z koncepce ochrany spotřebitele, která omezuje obecný princip autonomie vůle v soukromém právu ve prospěch ideje ochrany slabší smluvní strany.

V občanském zákoníku se tento přístup zrcadlí v jeho Dílu 4, § 1810 a násl. věnovaných závazkům ze smluv sjednaných se spotřebitelem (tzv. **spotřebitelských smluv**). Spotřebitelskou smlouvou může být v zásadě jakákoli smlouva (typicky kupní smlouva, ale též např. smlouva o dílo, zprostředkovatelská smlouva, příkazní smlouva), která je uzavírána mezi spotřebitelem a podnikatelem. K vymezení spotřebitele a podnikatele srov. kap. 4.15.2.

Ustanovení občanského zákoníku chránící spotřebitele jsou v zásadě **kogentní, k ujednáním odchylovajícím se od ustanovení zákona stanovených k ochraně spotřebitele se nepřihlíží**.

Ve vztahu k obsahu smlouvy se uplatní i zvláštní interpretační pravidlo – lze-li obsah smlouvy vyložit různými způsoby, použije se **výklad pro spotřebitele nejpriznivější**.

Úkol: Najděte v občanském zákoníku zvláštní pravidlo pro výklad spotřebitelských smluv a srovnajte ho s obecnými výkladovými pravidly pro právní jednání (§ 556 a násl. OZ).

Úkol: Najděte a nastudujte si rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 1305/2016.

Právní úprava dopadající na právní poměry mezi spotřebitelem a podnikatelem je zásadním způsobem ovlivněna právem EU; je často pouhým provedením evropských směrnic a nařízení do českého právního řádu (zejména do občanského zákoníku, ale též např. veřejnoprávního zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, a dalších předpisů).

4.15.2. Spotřebitel a podnikatel

Spotřebitelem je každý člověk, který mimo rámec své podnikatelské činnosti nebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání uzavírá smlouvu s podnikatelem nebo s ním jinak jedná (§ 419 OZ). Spotřebitelem je pouze člověk (osoba fyzická), nikoliv osoba právnická, a to i přes to, že je *de facto* v postavení slabší strany.

Podnikatelem je ve smyslu § 420 OZ ten, kdo samostatně na vlastní účet a odpovědnost vykonává výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku.

4.15.3. Některé prostředky ochrany spotřebitele v soukromém právu

Občanský zákoník v souvislosti se smlouvami uzavíranými se spotřebitelem zakotvuje k ochraně spotřebitele zejména **informační povinnost**, kterou má podnikatel vůči spotřebiteli dokonce ještě **před uzavřením smlouvy** (§ 1811 OZ), dále pak i **ve vztahu k samotnému obsahu smlouvy** (§ 1822 OZ).

Zákon také poskytuje spotřebiteli ochranu před tzv. **nepřiměřenými smluvními ujednáními** (§ 1813 a násl. OZ). Zvláště jsou pak zakázána smluvní ujednání uvedená v § 1814 OZ, která jsou nepřiměřená vždy a ve smlouvách se k nim **nepřihlíží**, ledaže se jich spotřebitel dovolá.

Z testu nepřiměřenosti jsou vyjmuta ujednání o **předmětu plnění a ceně**, ale pouze za podmínky, že jsou sepsána jasným a srozumitelným způsobem.

Příklad: Jako nepřiměřené smluvní ujednání je nutné označit ujednání, na základě kterého dochází k přemístění místa sudiště do značné vzdálenosti od spotřebitelova bydliště.